

GHEORGHE SCHWARTZ - 70

De Victor NEUMANN

(Articol apărut în revista *România Literară*, nr.37/2015, p.18)

De cîteva decenii admir impresionanta creație literară a lui Gheorghe Schwartz. Citesc și recitesc cărțile scriitorului pentru diversitatea și fecunditatea temelor, pentru construcția monumentală sau pentru ideile lor istorico-politice. Scrisul inimitabil, încărcătura lui emoțională, umorul și subtilitatea mesajelor mă îndeamnă să-l consider pe Gheorghe Schwartz un artist și un învățat deopotrivă, de ale cărui creații va fi de dorit să profite cît mai mult cultura română. Format la izvoarele culturii central-europene, armonizînd moștenirile multiple ale acesteia, Gheorghe Schwartz s-a lăsat inspirat în romanele și eseurile sale de Lugojul natal, de Banatul intercultural, de România de ieri și de cea de astăzi, de experimentele culturii europene și de acelea ale culturii universale. Prin tot ceea ce creează, el contribuie la o înnoire paradigmatică a literaturii. Uneori, criticii și istoricii literaturii i-au acordat atenție, stăruind asupra proiectelor monumentale ale scriitorului, asupra talentului și originalității operelor sale. Umanist prin vocație, servind permanent pacea socială, romantic incurabil, imaginînd

sau punînd la cale asociații și instituții destinate binelui de obște, Gheorghe Schwartz este în primul rînd un om sensibil față de semenii, infinit de generos cu ei.

La mijlocul anilor '60 ai secolului trecut îi cunoscusem părinții. Eram la Lugoj, orașul nostru natal. Într-una dintre plimbările pe străzile orașului, aveam să-i întîlnesc. Fuseseră congeneri și colegi de școală cu Andrei, tatăl meu, și parte a aceleiași comunități spirituale. Purtau în vorbă și pe chip imaginea vechii urbe de pe malurile Timișului. Discutau despre o lume dispărută ori în curs de dispariție. În șoaptă, rememorau ceva din trecutul Lugojului, din istoria recentă a României, fragmente din tragediile războiului și din urmările lui. Invocau nume ale celor decedați și ale supraviețuitorilor Holocaustului, ale celor plecați în Israel. Dincolo de tristele amintiri particularizînd destinul unei comunități cu un rol încă puțin valorificat în cultura și civilizația României, știau să se bucure de ceea ce aveau mai scump, de copiii lor, de poveștile țesute în jurul lor. Fuseseră un mod de a-și recîștiga încrederea de sine, de a-și păstra speranța de viață. Era în 1964 sau în 1965 și aveam să aflăm pentru întîia oară de existența lui Gyuri, de școlile pe care le urma, de preocupările lui intelectuale.

După aproape două decenii ne-am întîlnit față către față. Aceasta se întîmpla la începutul anilor '80, atunci cînd, și unul și celălalt, încheiasem o etapă a studiilor – acelea de licență - la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. Atunci cînd, și unul și celălalt, revenisem în regiunea în care ne-am născut. Am descoperit că trăiam în două orașe învecinate, unul la Arad, celălalt la Timișoara. Într-o zi de vară, luasem inițiativa de a-i face o vizită. În fapt, doream să-l cunosc și să refac legătura noastră de familie. De îndată ne-am împrietenit. Schwartz devenise arădean prin adopție, se acomodase cu oamenii și cu atmosfera Aradului. Soția lui, Ileana, și ea scriitoare, o ființă sensibilă, inteligentă, singulară prin proiectele și cărțile ei, întruchipa, dimpreună cu Schwartz, frumoasa și vechea poveste de iubire. O familie tradițională și modernă totodată, dînd glas celor mai firești aspirații ale omului. I-am vizitat și m-au vizitat, i-am cunoscut în cele mai diverse ipostaze de viață, iar drumurile noastre s-au intersectat de nenumărate ori. În timp, discuțiile (inclusiv contradicțiile), ideile, programele intelectuale, acțiunile în care ne-am implicat, fie la Timișoara și Arad, fie la Cluj și București, fie în țară și în lume, au dobîndit însemnele unei unei relații multiplu fraternale. Ne-am încurajat în momente dificile, ne-am recomandat reciproc rezultatele muncii, ne-am integrat în aceleași instituții ale societății civile, întotdeauna cu intenții subsumate binelui de obște.

Au fost momente în care aveam să aflu mai multe despre traseul profesional al lui Gyuri, despre moștenirile lui și despre integrarea ca scriitor de limbă română în literatura română.

Cunoscător a trei dintre limbile tradiționale ale Banatului plurilingv, româna, germana și maghiara, Gheorghe Schwartz a scris și scrie doar în română. Pentru cei ce l-au descoperit cu întârziere sau pentru cei ce nu au avut curiozitatea de a-i fi citit măcar una dintre cele 40 de cărți ce astăzi îi reprezintă opera, dar mai ales pentru cei ce s-au lăsat contaminați de virusul etnonaționalist, am să le relatez un episod amuzant. În urmă cu câțiva ani, revista "Ramuri" (vezi nr.5-6/2009) din Craiova îl întreba pe Gheorghe Schwartz dacă a scris vreodată în limba germană sau dacă are de gând s-o facă în viitor. Răspunsul lui a fost unul ce merită reținut atât prin stilul ironic și autoironic, cât și prin mesaj: „A propos de limba germană: prin 1980 am fost (în vacanță, n.m., VN) la Casa Scriitorilor de la Neptun în aceeași serie cu Alexandru Piru. Criticul tocmai scosese o istorie a literaturii române de la origini și până la acel prezent și la un pahar pe terasa vilei m-a complimentat că sînt un prozator important. Măgulit ca orice (încă) tânăr autor, m-am întrebat cu voce tare: dacă sunt un <prozator important>, de ce nu figurez și eu în acea istorie? <Eu, din păcate, nu citesc în limba germană>, s-a scuzat criticul. Iar eu, <scriitorul important>, a trebuit să mă scuz că n-am scris în viața mea nimic în limba germană. De ce am rămas scriitor de limbă română? Fiindcă nici n-am încercat și, bănuiesc, nici nu aș fi fost capabil să scriu în altă limbă”.

Pornind de la rezonanța numelui, atât intervievatorul, cât și criticul și istoricul literar invocat propagau una și aceeași ideologie protocronistă, generînd confuziile de rigoare. Se vede că, atât înainte, cât și după 1989, există printre intelectuali suficienți adepți ai unui mod constrîngător/limitat de identificare a persoanei, unul potrivit drepturilor fundamentale ale omului și cetățeanului. Parte a ideii romantice de națiune, amintita ideologie protocronistă făcuse legătura între fascismul și comunismul României secolului al XX-lea. În tot cazul, speculațiile fanteziste în genul aceleia descrise în cazul lui Gheorghe Schwartz nu au nimic în comun nici cu modernitatea, nici cu înțeleșul pluralist-democratic dat identității colective și individuale de Occident și nici cu ideea de integrare europeană a culturii române. Am speranța că destinul operei acestui important

scriitor contemporan al României nu va depinde de amintitele sensuri identitare premoderne atribuite de unii scriitori, jurnaliști sau critici și istorici literari.

În pofida neajunsurilor și a nemulțumirilor astfel provocate, Gheorghe Schwartz a avut parte de recunoașterea operei sale. Dedicat trup și suflet familiei, vieții culturale românești, dar și societății, cooperant și sincer cu toți colegii, cunoscuții și prietenii, investind încredere în fiecare dintre ei, scriitorul pe care astăzi îl omagiem este o întruchipare a bunătății și înțelepciunii cum arareori întâlnim. El știe și face întotdeauna cuvenitele distincții între autentic și inautentic, între gândirea liberă și mintea reproductivă, între înnoirea culturală și predispoziția pentru stereotipii. Grație lui am înțeles mai exact sensul atribuit inventivității de către bănățeni, experimentele lor istorice, dar și rostul civismului multi- și intercultural. Limbajul, formația poliglotă, fabuloasa memorie, enciclopedismul și felul lui de a fi l-au transformat pe Schwartz nu doar într-unul dintre vîrfurile intelectuale ale Aradului, într-un simbol inconfundabil al Lugojului și al Banatului Timișoarei, dar și într-o referință a noii culturi române.

Dragul meu prieten, îți mulțumesc din tot sufletul pentru că ai depășit toate suferințele. Îți sunt profund recunoscător pentru bucuria ce mi-ai prilejuit-o cu ocazia fiecărei întâlniri, pentru frumoasa și nedezmințita solidaritate probată în nenumărate ocazii de-a lungul deceniilor. Îți mulțumesc pentru că ești, Gheorghe Schwartz!

La Mulți Mulți Ani, Gyuri!

Victor

Timișoara, 23/24 august 2015

Gheorghe Schwartz (n. 16 septembrie 1945, Lugoj). Scriitor și jurnalist. Din anul 2002, profesor universitar la Universitatea Aurel Vlaicu din Arad în psihologie și filosofie.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Schwartz